

พัฒนาการ
วรรณกรรม
ในหนังสือเรียน
ตั้งแต่อดีต-ปัจจุบัน

แบบเรียน

- ตรงกับคำภาษาอังกฤษว่า “Textbook”
- คำว่า “แบบเรียน” มีหลักฐานปรากฏในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5)
- รัชกาลที่ 5 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระยาศรีสุนทร โวหาร (น้อย อาจารย์ยางกูล) แต่งแบบเรียนขึ้นใช้ในโรงเรียน
- แบบเรียนดังกล่าวเรียกว่า “แบบเรียนหลวง” ต่อมาคำว่า “แบบเรียน” ก็เป็นที่รู้จักและใช้กันจนกระทั่งพ.ศ. 2522 จึงมีการใช้คำว่า “หนังสือเรียน” แทน

ความหมายของ “แบบเรียน” และ “หนังสือเรียน”

- รัช ปุณโณทก (2556, น.3 อ้างถึงใน รังรอง เจียมวิจักขณ์, 2561, น.1-2)
 - แบบเรียน คือ หนังสือที่มีเนื้อหาความรู้ หลักการ และวิธีการเรียนการสอนที่กำหนดขึ้นเพื่อใช้สำหรับการเรียนระดับชั้นใดชั้นหนึ่ง ฉะนั้นหนังสือแบบเรียนจึงหมายถึงหนังสือที่ใช้ประกอบการเรียนทุกสาขาวิชาการ และส่วนใหญ่จะจำกัดอยู่ในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา

- ชูติมา สัจจามันท์ (2546, น. 307 อ้างถึงใน รังรอง เจียมวิจักขณ์, 2561, น.2)

- หนังสือเรียน หมายถึง หนังสือที่เขียนขึ้นตามหลักสูตรระดับประถมศึกษา และมัธยมศึกษา มีเนื้อหาวิชาการ เขียนขึ้นเพื่อใช้ในการเรียนการสอนระดับต่ำกว่าอุดมศึกษา

- เสริมแสง พันธุมสุต (2530, น. 3 อ้างถึงใน รังรอง เจียมวิจักขณ์, 2561, น.2)

- “แบบเรียน” และ “หนังสือเรียน” เป็นหนังสือประเภทเดียวกัน

- “แบบเรียน” คือ หนังสือที่เป็นแหล่งรวบรวมเนื้อหาความรู้ หลักการ และวิธีการเรียนการสอน ซึ่งมีความสัมพันธ์สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของการศึกษาและหลักสูตร และเป็นหนังสือที่กำหนดให้ใช้สำหรับการเรียนการสอนวิชาใดวิชาหนึ่งในระดับชั้นเรียนใดชั้นเรียนหนึ่งในโรงเรียน

- เพชรภรณ์ รื่นรมย์ (2546, น.87 อ้างถึงใน รังรอง เจียมวิจักขณ์, 2561, น.2)

- . . . บางแห่งใช้ว่า “แบบเรียน” บางแห่งใช้ว่า “ตำราเรียน” “สมุดตำราเรียน” สันนิษฐานว่าในสมัยนั้นวิชาการต่างๆ คงจะเขียนในสมุด และคำว่า “แบบเรียน” คงเป็นคำที่ใช้สลับกับ “ตำราเรียน” แต่ต่อมาคำทั้ง 2 นี้มีความหมายแตกต่างกัน กล่าวคือ ตำรา หมายถึง หนังสือที่วาดด้วยกฎเกณฑ์ต่างๆ เช่น ตำราหลักภาษา ตำรายา ตำราโหราศาสตร์ ส่วนแบบเรียน หมายถึง หนังสือที่ให้นักเรียนเรียนในชั้นต่างๆ และตั้งแต่พ.ศ.2522 เป็นต้นมา มีการใช้คำว่า “หนังสือเรียน” ซึ่งตามคำสั่งกระทรวงศึกษาธิการที่ วก 191/2544 เกี่ยวกับประเภทของสื่อการเรียนการสอนที่ใช้ในโรงเรียน ได้จำแนกประเภทตามลักษณะของสื่อการเรียนการสอนไว้ว่า หนังสือเรียน คือ หนังสือที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดให้ใช้สำหรับการเรียนการสอน มีเนื้อหาถูกต้องและสอดคล้องกับหลักสูตร . . .

สรุปความหมาย

แบบเรียน

หนังสือเรียน

ตำรา

แบบเรียนภาษาไทย

- แบบเรียนภาษาไทยสามารถแบ่งได้เป็น 4 ประเภท

1. แบบเรียนทางภาษา

- เป็นแบบเรียนที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ความรู้เบื้องต้น จากการเรียนรู้กฎเกณฑ์ทางภาษา ทั้งนี้ได้รวมเนื้อหาด้านหลักภาษาและการใช้ภาษาไทยเข้าไปด้วย เช่น “แบบเรียนจินตมณี”

- นอกจากให้กฎเกณฑ์ทางภาษาแล้วยังให้ความรู้และหลักการแต่งคำประพันธ์ด้วยแบบเรียนทางภาษาเล่มที่เป็นที่รู้จักกันดีคือ “สยามไวยากรณ์” ซึ่งพัฒนาเป็น “หลักภาษาไทย” ของพระยาอุปทิศศิลปสาร ในภายหลังมี “ไวยากรณ์ไทย” ของรศ.ดร.นพวรรณ พันธุมะธา “โครงสร้างภาษาไทย: ระบบไวยากรณ์” ของ ศ.ดร.วิจิตร ภาณุพงศ์ ฯลฯ

2. แบบเรียนสอนอ่าน แบบสอนอ่าน แบบหัดอ่าน หรือแบบฝึกอ่าน

- เป็นหนังสือที่มีจุดมุ่งหมายเฉพาะเพื่อฝึกทักษะการอ่านเบื้องต้นของผู้เรียนซึ่งเริ่มเรียนกฎเกณฑ์ทางภาษาให้สามารถอ่านได้คล่องแคล่วขึ้น ส่วนใหญ่มีคู่กับแบบเรียนทางภาษาแยกเป็นเล่มออกมาต่างหาก

- เช่น “แบบเรียนประถม ก กา” ก็มี “ประถม ก กา หัดอ่าน” บางครั้งอาจแทรกอยู่ในแบบเรียน เช่น มีการแทรกเนื้อหาเรื่อง “กาพย์พระไชยสุริยา” ไว้ใน “แบบเรียนหลวงมูลบทบรรพกิจ” เพื่อเน้นฝึกทักษะการอ่านคำที่มีตัวสะกด ฯลฯ

(รังรอง เจียมวิจักขณ์, 2561, น.5)

3. หนังสืออ่านประกอบหรือหนังสือเสริมประสบการณ์

- เป็นหนังสือที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อใช้เสริมหนังสือที่เป็นแบบเรียนตามหลักสูตร ช่วยเสริมทักษะการอ่านให้แม่นยำชำนาญขึ้น ช่วยส่งเสริมนิสัยรักการอ่านให้แก่เด็ก ทั้งยังมีเนื้อหาที่เป็นการเสริมความรู้รอบตัวที่หลากหลายให้คุณค่าในการดำเนินชีวิต และส่งเสริมคติธรรมด้วย

- จะใช้เมื่อครูสอนจนผู้เรียนมีทักษะการอ่านมากขึ้นในระดับหนึ่งแล้ว

เช่น - ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น เมื่อผู้เรียนเรียน “แบบเรียนประถม ก กา” และ “ประถม ก กา หัดอ่าน” แล้วจึงอ่าน “สุบินทศุมาร” เพื่อให้รู้จักคำมากขึ้น และสอนคติธรรมไปในตัว

- สมัยรัชกาลที่ 5 มีการนำความรู้ เกี่ยวกับหน้าที่พลเมือง ศีลธรรม วิทยาศาสตร์ ประวัติศาสตร์ ฯลฯ มาใช้สอนอ่านในวิชาภาษาไทย (ภายหลังจึงแยกออกเป็นวิชาต่างๆ และมีแบบเรียนเฉพาะวิชานั้นๆ เกิดขึ้น)

- สมัยรัชกาลที่ 6 มีหนังสืออ่านสำหรับเด็กมักเป็นเรื่องแปลจากตะวันตก เช่น เรื่อง “นายเฒ่าผู้เฒ่า” “เด็กที่เมืองจีน” “เด็กที่เมืองญี่ปุ่น” ฯลฯ

- สมัยหลังจากประกาศใช้แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520 มีหนังสือส่งเสริมให้เด็กรักการอ่านเรียกว่า หนังสืออ่านเพิ่มเติม/เสริมประสบการณ์ สำหรับผู้เรียนระดับ ประถมศึกษา หรือ หนังสืออ่านนอกเวลา สำหรับผู้เรียนระดับมัธยมศึกษา หนังสือเล่มที่เป็นที่ รู้จัก เช่น “เมื่อคุณตาคุณยายยังเด็ก” “เรื่องของน้ำพุ” “อยู่กับกิ่ง” “ข้างหลังภาพ” “เวณีสวาณิช” “ศกุนตลา” “ย่าแค้นมังกร” “ม้าก้านกล้วย” ฯลฯ

4. แบบเรียนทางวรรณคดี

- เป็นหนังสือที่มีจุดมุ่งหมายแต่เดิมเพื่อฝึกให้อ่านหนังสือคล้อง จึงกำหนดให้ผู้เรียนต้องอ่านวรรณคดีทั้งเล่ม เช่น “เลื้อ โค” “จันทโครพ” “กาเกิ” “สังข์ทอง” “สวัสดิรักษา” ฯลฯ อาจเรียกว่าเป็นหนังสืออ่านประกอบในสมัยแรกๆ ก็ได้
- ต่อมาจึงมีการตัดตอนจากวรรณคดีเล่มสำคัญๆ ให้อ่าน เพื่อให้ผู้เรียนรู้จักวรรณคดีของชาติ เรียกว่า แบบสอนอ่านจินตกวีนิพนธ์หรือกวีนิพนธ์
- ภายหลังมีจุดมุ่งหมายให้เรียนแบบสัมพันธ์ทักษะ จึงมีการฝึกทักษะทางภาษา การใช้ภาษา และให้ทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมด้วย เป็น “หนังสือเรียนทักษะสัมพันธ์”

(รังรอง เจียมวิจักขณ์, 2561, น.5)

- นอกจากแบบเรียนภาษาไทยทั้ง 4 ประเภทแล้ว ยุคต่อๆ มายังมีการให้ผู้เรียนท่องจำบทในวรรณคดีตอนที่มีความโดดเด่นทั้งด้านเนื้อหาและภาษาที่ใช้ เรียกว่า บทอาขยาน
- Kroonut (บทอาขยาน, 2561 อ้างถึงใน รังรอง เจียมวิจักขณ์, 2561, น.5-6) กล่าวไว้สรุปความเป็นมาได้ว่า บทอาขยาน หมายถึง บทท่องจำ โดยในระยะแรก (พ.ศ.2477-2478) มีการเลือกบทร้อยกรองที่ไพเราะ ตัดตอนจากหนังสือวรรณคดีไทยมาให้นักเรียนท่องจำ

(รังรอง เจียมวิจักขณ์, 2561, น.5-6)

- เมื่อมีการประกาศใช้หลักสูตรประถมศึกษาตอนต้น หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ. 2521 หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ. 2524 และหลักสูตรฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533 การท่องอาขยานเริ่มหายไปเพราะไม่มีการกำหนดไว้อย่างชัดเจน
- ภายหลังกระทรวงศึกษาธิการจึงมีนโยบายให้ท่องอาขยานอย่างจริงจังอีกครั้งตั้งแต่ พ.ศ. 2542 เป็นต้นไป
- จากที่กล่าวมาทั้งหมดนี้จะเห็นได้ว่า นอกจากผู้เรียนจะมีโอกาสใช้แบบเรียนในการฝึกทักษะต่างๆ ได้อย่างครอบคลุมแล้ว แบบเรียนแต่ละประเภทยังช่วยพัฒนาความคิด จิตใจ และบุคลิกภาพของผู้เรียนอีกด้วย

(รังรอง เขียมวิจักขณ์, 2561, น.6)

ความสำคัญของแบบเรียน

- ความสำคัญต่อครูและผู้เรียน

- เป็นความสำคัญด้านการเรียนการสอน

- คณะกรรมการผู้จัดทำแบบเรียนต้องพิจารณาอย่างรอบคอบว่าแบบเรียนที่ดีควรมีเนื้อหาหลากหลายถูกต้องตามหลักสูตร มีลำดับความยากง่ายเหมาะสมสอดคล้องกับระดับชั้นของผู้เรียน มีองค์ประกอบต่างๆ ครบถ้วนสมบูรณ์ ทั้งรูปเล่ม ภาพประกอบ ตลอดจนกิจกรรมฝึกฝนทักษะต่างๆ ในรูปแบบที่หลากหลาย

(รังรอง เจียมวิจักขณ์, 2561, น.6)

- แบบเรียนมีความสำคัญต่อครูและนักเรียน ดังนี้

1. ครูสอนได้ตรงตามจุดประสงค์ของหลักสูตร และนักเรียนก็ได้รับความรู้ครบถ้วนตามจุดประสงค์ของหลักสูตร ทั้งยังได้เนื้อหาที่เป็นมาตรฐานเดียวกันสอดคล้องกับระดับชั้นของนักเรียนด้วย
2. ครูได้เนื้อหาที่มาจากแหล่งข้อมูลที่ถูกต้อง ทำให้ผู้เรียนได้รับความรู้ที่ถูกต้อง สามารถนำไปใช้ในการศึกษาค้นคว้าเพื่อพัฒนาตนเองได้อย่างกว้างขวางขึ้น
3. ครูใช้แบบเรียนช่วยวางแผนการเรียนการสอนได้สะดวกและมีระบบ ช่วยพัฒนาทักษะการสอนของครูให้น่าสนใจขึ้น ทำให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้อย่างเป็นระบบ และเข้าใจเนื้อหาในบทเรียนมากขึ้น ที่สำคัญคือช่วยผู้เรียนที่มีความสามารถแตกต่างกันให้เรียนร่วมกันได้ เพราะผู้เรียนสามารถเรียนซ้ำด้วยตนเองได้ตามความต้องการ

4. ครูได้แนวทางจากกิจกรรมในแบบเรียนเพื่อฝึกทักษะของผู้เรียนได้หลากหลายและครอบคลุม ช่วยพัฒนาทักษะของผู้เรียนครบทุกทักษะ ทั้งการฟัง การพูด การอ่าน การเขียน นอกจากนี้ยังพัฒนาความคิด ทักษะการคิด การใช้เหตุผล การแก้ปัญหา ตลอดจนพัฒนาการด้านต่างๆ ของผู้เรียนอีกด้วย
5. ครูอาจนำความรู้ที่พัฒนาจากการใช้แบบเรียนมาเป็นแรงบันดาลใจสร้างสรรค์หนังสืออื่นๆ ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อครู และผู้เรียนก็ย่อมจะได้รับความรู้เพิ่มเติมขึ้น
6. ครูและนักเรียนได้ใช้แบบเรียนเป็นเครื่องมือสำคัญในการประเมินผลการเรียนการสอน ช่วยให้ครูออกข้อสอบได้หลากหลายวิธี และมีเนื้อหาสอดคล้องกับเนื้อหาที่จะใช้สอนและได้ฝึกฝนมา ทั้งยังช่วยผู้เรียนให้สามารถเตรียมเนื้อหาที่จะใช้สอบได้ครอบคลุมเนื้อหาที่เรียนและได้ฝึกฝนมาอย่างครบถ้วน

- ความสำคัญต่อสังคม

- แบบเรียนมีหลายประเภท มีการจัดทำ เพิ่มเติม ปรับเปลี่ยนหลายครั้งตามยุคสมัย
- จุดประสงค์สำคัญของการปรับปรุงแบบเรียนก็เนื่องมาจากสภาพสังคมที่เปลี่ยนไป จึงต้องปรับแบบเรียนให้เหมาะสมกับสภาพสังคมในสมัยนั้น
- อัมพร แก้วสุวรรณ (2548, น.11 อ้างถึงใน รังรอง เจียมวิจักขณ์, 2561, น.7) กล่าวว่า

แบบเรียน คือ หลักฐานที่ชี้ให้เห็นความต้องการของสังคม ในระบบการศึกษายุคแรกๆ ของทุกสังคม แบบเรียนมีเนื้อหาเกี่ยวกับความรู้ทางภาษา เป็นแบบเรียนทางวรรณคดี หรือหนังสือเกี่ยวกับผลงานทางความคิดของนักปราชญ์คนสำคัญๆ และแบบเรียนเกี่ยวกับศาสนาหรือความเป็นไปในธรรมชาติแวดล้อมเท่านั้น แต่เมื่อองค์ความรู้ด้านต่างๆ ขยายตัวมากขึ้น รวมทั้งการเกิดศาสตร์สาขาใหม่ๆ เพิ่มขึ้นในเวลาต่อมา การบรรจุเนื้อหาความรู้ใดไว้ในหนังสือแบบเรียน จึงเป็นสารที่แสดงให้เห็นทิศทางของความต้องการและความคาดหวังของสังคมนั้น ซึ่งย่อมแปรเปลี่ยนแตกต่างกันไปตามเงื่อนไขความรู้ความก้าวหน้า และเวลาที่ผ่านไป ...

- จากข้อความจะเห็นได้ว่าแบบเรียนมีความสำคัญต่อสังคม เพราะการปรับปรุงแบบเรียนแต่ละยุคสมัยย่อมต้องมีการปรับเนื้อหาและองค์ประกอบต่างๆ ซึ่งเป็นการสะท้อนให้เห็นว่าสังคมในยุคสมัยนั้นมีค่านิยมเรื่องใด โดดเด่น และประสงค์ให้ประชาชนในประเทศชาติเป็นเช่นไร

- ในปัจจุบันแบบเรียนมีการปรับทั้งด้านเนื้อหาที่นำเรื่องราวที่ทันสมัยมาใช้สอน เช่น เรื่องการใช้คอมพิวเตอร์ การสื่อสารทางอินเทอร์เน็ต ทำให้ผู้เรียนพัฒนาความรู้ทันสมัยก้าวทันโลกยุคใหม่ อีกทั้งยังมีรูปเล่ม ภาพประกอบที่มีสีสันสดใส สะท้อนถึงความเจริญด้านการพิมพ์ในยุคปัจจุบันด้วยเพื่อดึงดูดใจของผู้เรียน และสามารถหล่อหลอมให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตรงตามยุคสมัย แบบเรียนแต่ละยุคสมัยจึงมีความสำคัญต่อสภาพสังคมในยุคนั้นๆ อย่างแท้จริง

พัฒนาการของแบบเรียนวรรณคดีไทย

- การเรียนในอดีตนั้น หลังจากที่ผู้เรียนได้เรียนรู้กฎเกณฑ์ทางภาษาและมีโอกาสฝึกฝนจนสามารถอ่านออกเขียนได้แล้ว ผู้เรียนยังต้องมีหนังสือเพื่อฝึกอ่านให้คล่องแคล่วขึ้น ซึ่งนอกจากจะเป็นแบบฝึกอ่านต่างๆ ยังมีการกำหนดให้ผู้เรียนต้องอ่านวรรณคดีไทยเป็นเล่มเป็นการฝึกด้วย
- แสดงให้เห็นว่าการเรียนวรรณคดีไทยนั้นมีมานานแล้ว เพียงแต่สมัยนั้นยังไม่มีการกำหนดเป็นแบบเรียน และมีจุดประสงค์เพียงเพื่อให้ผู้เรียนได้ฝึกอ่านให้คล่อง
- ต่อมาจึงได้มีการนำวรรณคดีเรื่องสำคัญๆ ของกวีคนสำคัญๆ มีการใช้ภาษาไพเราะ สละสลวย มีแง่คิดดี ตัดตอนมาให้เรียน เรียกว่า “หนังสือจินตกวีนิพนธ์หรือกวีนิพนธ์”

(รังรอง เขียมวิจักขณ์, 2561, น.142)

- เบ็ญจวรรณ สุนทรากุล (2550, น.39 อ้างถึงใน รังรอง เจียมวิจักขณ์, 2561, น.142) กล่าวเพิ่มเติมว่า “... เป็นหนังสือที่อาจารย์ใช้สำหรับให้นักเรียนหัดอ่านก็ได้ ให้เรียน ศัพท์ก็ได้ บอกให้เขียน หรือเลือกใช้เป็นแบบฝึกหัด ไวยากรณ์ ฝึกหัดการย่อความ เรียงความในการแต่งหนังสือก็ได้”
- ด้วยเหตุนี้พิจารณาได้ว่า “หนังสือจินตกวีนิพนธ์หรือกวีนิพนธ์” เป็นที่มาของการมีแบบเรียนทางวรรณคดี คือ มีใช้การอ่านวรรณคดีไทยเป็นเล่มๆ เพื่ออ่านให้คล่องเท่านั้น แต่ได้คัดสรรเล่มที่ดีมาให้ผู้เรียนได้ศึกษา เพื่อประโยชน์ทั้งการเป็นตัวอย่างในด้านการใช้ภาษา การฝึกฝนทักษะต่างๆ และให้แง่คิดดีๆ แก่ผู้เรียน

(รังรอง เจียมวิจักขณ์, 2561, น.142)

➤ ดังเบญจวรรณ สุนทรากุล (2550, น.83 อ้างถึงใน รังรอง เจียมวิจักขณ์, 2561, น.142) กล่าวว่า

- แบบเรียนทางวรรณคดี หมายถึง การนำเอาหนังสือทางวรรณคดีมาเป็นแบบเรียน ในชั้นจะใช้คู่กันไปกับแบบสอนอ่าน ... ต่อมาภายหลังได้มีการรวบรวมวรรณคดีของชาติ เกือบทั้งหมด ฉะนั้นนักเรียนจึงได้รู้จักวรรณคดีต่างๆ ของชาติเมื่อเรียนจบชั้นมัธยมศึกษา แล้ว แบบเรียนวรรณคดีในรุ่นหลังยังมีจุดมุ่งหมายให้นักเรียนฝึกทางด้านการใช้ภาษาและให้ ทำกิจกรรมต่างๆ ด้วย

➤ แบบเรียนทางวรรณคดีที่กระทรวงศึกษาธิการนำมาให้เรียนนั้น ไม่เพียงแต่ตัดตอนมาจาก วรรณคดีรูปแบบต่างๆ ในหลายยุคสมัย ของกวีหลายๆ คน และมีคุณค่าทั้งด้านการ ประพันธ์ มีคติสอนใจ มาให้เรียนเท่านั้น ยังเพิ่มบทนำ ประวัติผู้แต่ง เรื่องย่อ ตลอดจน กิจกรรมเสนอแนะให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติด้วย

(รังรอง เจียมวิจักขณ์, 2561, น.142)

➤ สมัยต่อมาได้ปรับเปลี่ยนชื่อจาก “หนังสือจินตกวีนิพนธ์หรือกวีนิพนธ์” เป็น “แบบเรียนวรรณคดีไทย” สำหรับผู้เรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา และ “แบบเรียนภาษาไทย” สำหรับผู้เรียนระดับชั้นประถมศึกษา

➤ ภายหลังแบบเรียนทางวรรณคดีได้มีพัฒนาการเรื่อยมา สังเกตได้ดังนี้

1. **รูปเล่ม** เมื่อมีความเจริญก้าวหน้าด้านการพิมพ์ทำให้การจัดรูปเล่ม สี สัน และภาพประกอบดึงดูดความสนใจมากขึ้น รูปเล่มแข็งแรงขึ้น ปกหนาขึ้น มีภาพประกอบและมีสีสันทุกหน้าเพิ่มความน่าสนใจยิ่งขึ้น

2. **รูปแบบ** ผู้สอนภาษาไทยในอดีตจะเน้นสอนกฎเกณฑ์ทางภาษาเพื่อให้ผู้เรียนสามารถอ่านออกเขียนได้ ผู้สอนจึงกำหนดให้ผู้เรียนอ่านวรรณคดีไทยเป็นเล่มๆ เป็นการฝึกอ่าน ในสมัยนั้นจึงยังไม่มีรูปแบบของแบบเรียนวรรณคดีไทย

- ต่อมาเมื่อมีการกำหนดให้เรียนวรรณคดีไทยแล้วจึงเปลี่ยนมาเป็นการตัดตอนวรรณคดีตอนเด่นๆ มาให้ผู้เรียนเรียน ทำให้ผู้เรียนรู้จักวรรณคดีไทยหลายเรื่อง

- โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคปัจจุบันนี้วรรณคดีไทยระดับประถมศึกษาศึกษานั้นคณะกรรมการจัดทำหนังสือเรียนยังใช้วิธีผูกเป็นเรื่องราว มีตัวละครสำคัญเป็นเด็ก เชื่อมโยงไปสู่วรรณคดีเรื่องที่มุ่งให้ผู้เรียนเรียน ทำให้รูปแบบน่าสนใจยิ่งขึ้น ตลอดจนเสริมความรู้ประกอบที่เกี่ยวข้อง มีคำศัพท์ท้ายเรื่อง และมีกิจกรรมให้ฝึกฝนหลายลักษณะและหลายทักษะต่างๆ กันออกไป

- รูปแบบของแบบเรียนวรรณคดีจึงพัฒนาขึ้น เห็นความเชื่อมโยงกับความรู้ด้านอื่นๆ และทักษะอื่นๆ ได้มากยิ่งขึ้นอีกด้วย

3. จุดประสงค์ ในอดีตการกำหนดให้ผู้เรียนอ่านวรรณคดีไทยก็เพื่อเป็นการฝึกอ่านหนังสือให้คล่อง คือ มุ่งผลที่ทักษะการอ่านเพียงอย่างเดียว ในขณะที่เดียวกันน่าจะได้รับผลพลอยได้จากการรู้จักวรรณคดีเด่นๆ ของไทยไปด้วย

- ภายหลังเมื่อมีคณะกรรมการจัดทำแบบเรียนทางวรรณคดีแล้ว การเรียนวรรณคดีไทยอาจมุ่งผลให้ผู้เรียนซาบซึ้งในความงามของภาษา และนำคติธรรมไปเป็นแนวทางดำเนินชีวิต

- ต่อมาเมื่อมีการปรับหลักสูตรเป็นหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ. 2521 ชื่อของแบบเรียนยังช่วยระบุจุดประสงค์ในการเรียนชัดเจนยิ่งขึ้น คือ ทักษะสัมพันธ์ หมายความว่า มีจุดประสงค์ให้ผู้เรียนเรียนวรรณคดีด้วยวิธีการสัมพันธ์ทักษะต่างๆ เข้าด้วยกัน เนื้อหาวรรณคดีเพียงเรื่องเดียวอาจจะเชื่อมโยงกับเนื้อหาหลักภาษา การใช้ภาษาหัวข้อต่างๆ ที่เกี่ยวข้องได้

4. เนื้อหา-แนวคิด ในอดีตผู้เรียนต้องอ่านวรรณคดีทั้งเล่มหลังจากเรียนกฎเกณฑ์ทางภาษาไปแล้ว และมีการกำหนดชื่อวรรณคดีมาให้ผู้เรียนฝึกอ่าน ดังเช่นการเรียน ในสมัยต้นกรุงรัตน โกสินทร์

- เมื่อมีการจัดทำแบบเรียนทางวรรณคดีก็ได้มีการคัดเลือกวรรณคดีที่เหมาะสมแล้วคัดเฉพาะตอนที่น่าสนใจ ใช้ภาษาดี และมีคุณค่า ช่วยพัฒนาคติธรรมให้แก่ผู้เรียนที่สำคัญไม่เพียงแต่เป็นวรรณคดีเก่าเท่านั้น ยังเปิดกว้างไปถึงวรรณกรรมยุคใหม่ และมีรูปแบบหลากหลายด้วย นับว่าการเลือกเนื้อหาได้พัฒนาไปอย่างมาก

- เมื่อเป็นเช่นนี้จึงได้พัฒนาแนวคิด ค่านิยมไปด้วย คือมีทั้งคุณธรรมในวรรณคดีเก่าที่ยังคงต้องพัฒนาผู้เรียนให้มีอยู่ทุกยุคสมัย และยังเพิ่มแนวคิดเพื่อสังคมปัจจุบันไปด้วย

การพัฒนาแบบเรียนภาษาไทยในอนาคต

- สภาพสังคมปัจจุบันที่ก้าวเข้าสู่ยุคดิจิทัล การจัดการศึกษาก็จำเป็นต้องก้าวให้ทันเพื่อพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจให้ยั่งยืนสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี และรับกับนโยบายปัจจุบันที่รัฐบาลได้ประกาศให้เป็นยุค “ประเทศไทย 4.0” ซึ่งมีเป้าหมายว่า “... ใช้นวัตกรรมทางเศรษฐกิจ สังคม และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพสูงเพื่อขับเคลื่อนประเทศ” (ขับเคลื่อนการศึกษาไทยสู่ไทยแลนด์ 4.0, 2559 อ้างถึงใน รังรองเจียมวิจักขณ์, 2561, น.149)

➤ จากนโยบายดังกล่าวชี้ให้เห็นถึงทักษะ 10 ทักษะที่ตลาดแรงงานโลกต้องการในปี ค.ศ. 2020 ซึ่งสอดคล้องกับนายจ้างองค์กรในศตวรรษที่ 21 ที่คาดหวังให้พนักงานมีทักษะ ดังนี้

... มีทักษะด้านการคิดวิเคราะห์ (Critical Thinking) และความคิดสร้างสรรค์ (Creativity) มากที่สุด ดังนั้นแรงงานที่จะยังคงปลอดภัย และมีความก้าวหน้าในการประกอบอาชีพ คือ แรงงานที่มีทักษะที่หลากหลายทั้งทางปัญญาและทางการสื่อสาร เช่น ทักษะความคิดสร้างสรรค์ และทักษะการคิดวิเคราะห์ เป็นต้น ...

(ขับเคลื่อนการศึกษาไทยสู่ไทยแลนด์ 4.0, 2559 อ้างถึงใน รังรอง เจียมวิจักขณ์, 2561, น.149)

➤ รังรอง เจียมวิจักขณ์ (2561, น.150) ได้เสนอแนะแนวทางในการพัฒนาแบบเรียนภาษาไทย ดังนี้

1. การปรับรูปแบบ

- ในยุคนี้ควรมีการสร้างสรรคแบบเรียนหรือหนังสือเรียนเป็นรูปแบบใหม่ให้สอดคล้องกับยุคสมัยและสามารถดึงดูดความนิยมของผู้เรียนได้
- เช่น การใช้เทคโนโลยีใหม่ๆ ช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้อย่างรวดเร็วขึ้น การใช้ภาพเคลื่อนไหว การใช้รูปแบบ E-Book การสร้างแอปพลิเคชัน (Application) แบบเรียนที่ใช้กับโมบาย (Mobile) แท็บเล็ต (Tablet) หรืออุปกรณ์เคลื่อนที่

(รังรอง เจียมวิจักขณ์, 2561, น.150)

- ควรมีรูปแบบที่รองรับผู้มีปัญหาการเรียนรู้ด้านต่างๆ เช่น การทำเป็นหนังสือเสียง ช่วยผู้พิการทางสายตา ฯลฯ แบบเรียนควรมีน้ำหนักน้อยและประหยัดค่าใช้จ่าย ทั้งนี้ สถานศึกษาต้องพร้อมในการเตรียมการรองรับการเปลี่ยนแปลงแบบเรียนรูปแบบใหม่ และยังคงมีแบบเรียนหรือหนังสือเรียนเป็นรูปเล่มเดิมๆ สำรองไว้ด้วย

2. การปรับเนื้อหา

- ผู้เรียนในยุคดิจิทัลควรต้องมีความรู้รอบด้าน ทั้งด้านภาษา วรรณกรรม-วรรณคดี ไทย และวัฒนธรรมไทย ทั้งยังต้องรู้จักบูรณาการความรู้วิชาการต่างๆ มาใช้ให้เกิด ประโยชน์ได้จริง

- ดังนั้นผู้เรียนจึงควรมีโอกาสศึกษาเนื้อหาที่เป็นความรู้หลากหลาย ทันสมัย เห็น แนวทางปฏิบัติไปพร้อมๆ กับเนื้อหาที่สะท้อนวัฒนธรรมไทย ภูมิปัญญาไทย

- เนื่องจากในยุคดิจิทัลการเข้าถึงเนื้อหาต่างๆ ทำได้ง่าย การศึกษาเรื่องที่ทันสมัย กำลังเป็นที่สนใจ ย่อมทำให้ผู้เรียน ได้มี โอกาส ได้แย่งข้อมูลความรู้ และนำไปสู่ข้อสรุป หรือแนวคิดที่มีเหตุผล ถูกต้องเหมาะสมได้ ในขณะที่เดียวกัน การศึกษาเรื่องที่สะท้อน วัฒนธรรมไทย ภูมิปัญญาไทยอันดีงามก็นำไปสู่ความเข้าใจที่ถูกต้อง และมีแนวทางหา วิธีการอนุรักษ์สิ่งดีงามได้อย่างเหมาะสมและเป็นรูปธรรมอีกด้วย

3. การปรับกิจกรรม

- จากที่กล่าวถึงการสร้างเด็กและเยาวชนในยุคดิจิทัลให้เป็นคนรู้จักคิด วิเคราะห์ สร้างสรรค์ แก้ปัญหาต่างๆ ได้นั้น ทักษะทั้งหลายจะเกิดขึ้นส่วนหนึ่งต้องมาจากการฝึกฝน หรือการเรียนรู้ด้วยการทดลองจริงเป็นสำคัญ

(รังรอง เจียมวิจักขณ์, 2561, น.150)

- ดังนั้นแบบเรียนภาษาไทยในยุคดิจิทัลจึงต้องมีกิจกรรมที่มุ่งให้ผู้เรียนฝึกปฏิบัติได้จริง และสอดคล้องกับการพัฒนาผู้เรียนอย่างเหมาะสม

- เช่น การผลิตสื่อหรืออุปกรณ์เพื่อช่วยแก้ปัญหาการใช้ภาษาไทยผิดๆ การผลิตสื่อหรืออุปกรณ์เพื่อช่วยพัฒนาทักษะทางภาษาต่างๆ เช่นการออกเสียง ร ล พยัญชนะที่ออกเสียงไม่ชัด ทักษะการอ่าน ฯลฯ การพัฒนาคุณธรรมของคนในสังคมไทยปัจจุบัน การณรงค์ให้คนไทย อนุรักษ์วัฒนธรรมที่ดีงามของไทย ฯลฯ โดยอาจแบ่งกลุ่มผู้เรียนร่วมกันคิดหาวิธีการต่างๆ ที่เป็น รูปแบบ แล้วนำเสนอในรูปแบบต่างๆ แบบเรียนในยุคดิจิทัลควรเสริมกิจกรรมต่างๆ เหล่านี้ให้มากขึ้น

- นอกจากนี้ยังควรเสริมกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนได้ออกไปเรียนรู้สังคมภายนอกให้มากขึ้น เพื่อให้เข้าถึงสภาพที่แท้จริงและใช้ความรู้ภาษาไทยมานำเสนออย่างเป็นรูปธรรม ในรูปแบบที่สร้างสรรค์ต่อไปด้วย

สาระที่ ๕ วรรณคดี วรรณกรรม

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551

❖ มุ่งให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะสำคัญ 5 ประการ คือ

1. ความสามารถในการสื่อสาร
2. ความสามารถในการคิด
3. ความสามารถในการแก้ปัญหา
4. ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต
5. ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี

❖ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดให้ผู้เรียนเรียนรู้ 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ หนึ่งในนั้นคือ ภาษาไทย โดยได้กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้จำนวน 5 มาตรฐาน คือ สาระที่ 1 การอ่าน สาระที่ 2 การเขียน สาระที่ 3 การฟัง การดู และการพูด สาระที่ 4 หลักการใช้ภาษาไทย และสาระที่ 5 วรรณคดีและวรรณกรรม

สาระที่ 5 วรรณคดีและวรรณกรรม

❖ เป็นการวิเคราะห์วรรณคดีและวรรณกรรมเพื่อศึกษาข้อมูล แนวความคิด คุณค่าของงานประพันธ์ และความเพลิดเพลิน การเรียนรู้และทำความเข้าใจ บทเห่ บทร้องเล่นของเด็ก เพลงพื้นบ้านที่เป็นภูมิปัญญาที่มีคุณค่าของไทย ซึ่งได้ถ่ายทอดความรู้สึกรักนึกคิด ค่านิยม ขนบธรรมเนียมประเพณี เรื่องราวของ สังคมในอดีต และความงดงามของภาษา เพื่อให้เกิดความซาบซึ้งและภูมิใจใน บรรพบุรุษที่ได้สั่งสมสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน

(วัชรพล วิบูลยศรีน, 2561, น.35)

หนังสือเรียนภาษาไทย

ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551

❖ ระดับชั้นประถมศึกษา

1. หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน ภาษาไทย ชุดภาษาพาที
2. หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน ภาษาไทย ชุดวรรณคดีลำนํ้า
3. หนังสือเสริมการเรียนรู้ ชุดมาตรฐานอ่านเขียนภาษาไทย
4. หนังสืออ่านเพิ่มเติมบทอาขยานภาษาไทย
5. แบบฝึกหัดรายวิชาพื้นฐาน ภาษาไทย ชุดภาษาเพื่อชีวิต ทักษะภาษา
6. แบบฝึกหัดเสริมทักษะการอ่านและเขียนภาษาไทย
7. คู่มือครู รายวิชาพื้นฐาน ภาษาไทย

❖ ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

1. หนังสือเรียนวิชาพื้นฐาน ภาษาไทย วิวิธภาษา
2. หนังสือเรียนวิชาพื้นฐาน ภาษาไทย วรรณคดีวิจักษ์
3. หนังสืออ่านเพิ่มเติมบทอาขยานภาษาไทย

❖ ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

1. หนังสือเรียนวิชาพื้นฐาน ภาษาไทย ชุดหลักภาษาและการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสาร
2. หนังสือเรียนวิชาพื้นฐาน ภาษาไทย ชุดวรรณคดีวิจักษ์
3. หนังสืออ่านเพิ่มเติมบทอาขยานภาษาไทย

รายการอ้างอิง

- รังรอง เจียมวิจักขณ์. 2561. แบบเรียนภาษาไทย: พัฒนาการจากอดีตสู่ปัจจุบัน. ปทุมธานี: โรงพิมพ์แห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วัชรพล วิบูลยศรีน. 2561. วิธีวิทยาการจัดการเรียนรู้ภาษาไทย. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย